

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Fælles temadag om udtagning af landbrugsarealer

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

*Ringfenner, St. Vildmose
Lavbundsprojekt - Naturstyrelsen*

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Lavbundsprojekter
56.200 hektar

siden 2021

2.100 hektar

2016 - 2020

Kvælstofvådområder
11.800 hektar

siden 2021

11.900 hektar

2011 - 2020

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

*Heltzen Enge, Nørre Ådalen
Vådområdeprojekt - Naturstyrelsen og
Viborg Kommune*

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

*Bundsø, Als
Vådområdeprojekt - Sønderborg Kommune*

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

*Korup Å, Mariager Fjord
Vådområdeprojekt - Mariager Kommune*

Program

- 9.30 - 9.50** **Velkomst ved styrelserne**
v. Anna de Klauman, Lars Møller Christiansen og Peter Ilsø
- 9.50 - 10.15** **Status på udtagningsindsatsen: Lavbundsjorder, kvælstof- og fosforvådområdeprojekter**
- 10.15 - 11.00** **Nyt om styrelsernes tilskudsordninger vedr. udtagning af landbrugsarealer**
- 11.00 - 11.50** **Sessionsrunde 1 (inkl. pause)**
- 11.50 - 12.30** **Et blik fra praksis: Aggersvoldprojektet med jordfordeling og lodsejerinddragelse**
v. Søren Lousdal Borkmann fra Landbrugsstyrelsen, Jan Søndergaard fra Naturstyrelsen og Niels Lundstedt fra Aggersvold Gods

Program

13.30 - 14.15

Sessionsrunde 2

14.15 - 14.30

Et blik fra praksis: Udpegning af områder og lodsejerinddragelse

v. Tine Fehrmann Karsum og Henrik Poulsen fra Slagelse Kommune

14.30 - 15.20

Sessionsrunde 3 (inkl. pause)

15.20 - 15.50

Hvordan kan vi sammen fremme udtagningsindsatsen?

v. Mikael Strandbygaard fra Landbrug & Fødevarer, Irene Asta Wiborg fra SEGES Innovation, Susanne Mortensen fra Limfjordsrådets sekretariat og Thyge Nygaard fra Danmarks Naturfredningsforening

15.50 - 16.00

Opsamling og tak for i dag

Status på udtagningsindsatsen: Lavbundsjorder og kvælstof- og vådområdeprojekter

Det politiske niveau: Grøn skattereform og genbesøg af landbrugsaftalen

Anbefalinger fra ekspertgruppen for udtagning af lavbundsjorder

To rapporter – 24 anbefalinger

Ekspertgruppens arbejde

Delrapport 1 – mest mulig udtagning hurtigst muligt

- Analyse og vurdering af barrierer – input fra praktikere
- Vurdering af muligheder for at øge mulighederne for udtagning i den eksisterende indsats
- anbefalinger, der sigter på at forbedre vilkår og værktøjer for lodsejere, kommuner og Naturstyrelsen

Ekspertgruppens arbejde

Delrapport 2 – øge potentialet for udtagning

- Genberegning af potentiale for udtagning af kulstofrige landbrugsarealer
- Genbesøg af barrierer for udtagning
- anbefalinger, der sigter på at øge det samlede potentiale for udtagning

Taskforce for udtagning af kulstofrige lavbundsjord og de kollektive virkemidler

Det nye tørvekort

Det nye tørvekort – Kulstof2022

Nu klar til download på www.mst.dk/lavbund
Tilgængeligt i MiljøGIS
Kommer senere: udtagningskort.dk

Nyt om styrelsernes tilskudsordninger vedr. udtagning af landbrugsarealer

Nyt fra Miljøstyrelsen

Klima-Lavbund, Faciliterende lavbundsindsats, m.m.

Kristine Mulbjerg

Status på Klima-Lavbund

Status på Miljøstyrelsens Klima-Lavbundsprojekter fordelt på projektejertype og projektfase, opgjort i hektar.

Parentes angiver antal projekter.

Projektejer	Igangværen de forundersøg elser, hektar (projekter, antal)	Projekter under etablering, hektar (projekter, antal)	Færdige klima- lavbundsproj ekter, hektar (projekter, antal)	Total, hektar (projekter, antal)
Kommuner	8.310 (97)	0	187 (1)	8.497 (98)
Fonde	0	0	0	0
Lodsejere	1.095 (19)	12 (1)	0	1.107 (20)
Total, hektar	9.405 (116)	12 (1)	187 (1)	9.604 (131)

Næste ansøgningsrunde til efteråret – følg med på www.mst.dk/lavbund

Faciliterende lavbundsindsats (FLI) – formål med ordningen

- Styrkelse af Vandoplandsstyregruppernes (VOS'ernes) og kommunernes rolle i udtagningsindsatsen og den kollektive kvælstofindsats
- Facilitere udtagning af landbrugsjorder og de kollektive indsatser på tværs af hovedaktører i de respektive hovedvandoplande og på tværs af virkemiddeltyper for at reducere CO₂- og kvælstofudledning
- Midlerne skal gå til at **kapacitetsopbygge** og **styrke** det administrative niveau i VOS'erne ved at understøtte kommunernes **koordinerende** og **opsøgende** aktiviteter og **samarbejder**
- Den nye tilskudspulje vil blive målrettet hovedvandoplande med **stor andel kulstofrige lavbundsarealer** og **stort kvælstofindsatsbehov**, for at opnå størst mulig reduktion af udledning af CO₂ og kvælstof.

Faciliterende lavbundsindsats – økonomi

Samlet pulje i 2024:

- 32,8 mio. kr.

Max tilsagnsbeløb ved én VOS:

- 2 mio. kr.

Max tilsagnsbeløb ved flere VOS'er:

- 4 mio. kr.

Der ydes 2-årige tilsagn til kommuner
(VOS-formandskommuner og kommuner der
repræsenterer en VOS)

I 2025 og 2026 er afsat hhv. 14,5 og 9,7 mio. kr. til puljen
(Finanslov 2024)

Faciliterende lavbundsindsats – mere info

- Ansøgningsrunde: 24. april – 24. maj 2024
- Ansøg via online selvbetjeningsløsning
- Forventer at give tilsagn inden sommerferien
- Vejledning og skabeloner til brug for ansøgningen findes på hjemmesiden

www.mst.dk/fli

Kort nyt

- **OnlineVOP under udvikling**

VOP: Vandoplandsplaner

- Digitalt planlægningsværktøj som kan understøtte udtagningsindsatsen (Klima-Lavbund, Lavbundsprojekter, N-vådområder og øvrige arealbaserede ordninger)
  - Samarbejde med Danmarks Miljøportal
  - Forventes klar forår 2025
-
- **Nye beregningsark til:**
    - P-tab ved brinkerosion
    - P-belastning af nedstrøms søer
    - N-beregningsark

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

Vand- og klimaprojekter

Ved Kenneth Dryden

De fire indsatser under ordningen

	Kvælstof-vådområder	Lavbundsprojekter	Fosfor-vådområder	Restaurering af ådale
Ansøger	Kommuner, Naturstyrelsen	Kommuner, Naturstyrelsen	Kommuner	Kommuner
Primære formål	Kvælstof (N)	CO ₂	Fosfor (P)	God økologisk tilstand i vandområde
Synergier	-	Kvælstof (N) og Natura 2000-områder	-	CO ₂ , Kvælstof (N) og Fosfor (P)
Projektiltag	Genskabelse af naturlig hydrologi			
Placering	Delopland med indsatsbehov i tilhørende kystvandgruppe	Kulstofrige lavbundslande	Opstrøms sø med indsatsbehov	Udpeget vandområde (vandløbsstrækning)
Omkostnings- effektivitet	5.100 kr. pr. kg kvælstof	20.000 kr. pr. ton CO ₂ - ækvivalenter	16.500 kr. pr. kg fosfor	1.200.000 kr. pr. km vandområde
Tilskudsprocent	100%			
Kompensation	Jordfordeling (køb-salg), værditab og engangskompensation			
Tinglysning af servitut	Ja			
Ansvarlig myndighed	Landbrugsstyrelsen			

Hvad er nyt siden sidst?

Kvælstofvådområder

- Større fleksibilitet i forhold til placering af projektet

Lavbundsprojekter

- Nyt tørvekort
- Krav til overlap med tørvekort fjernet, etableringsprojekter skal overholde krav om omkostningseffektivitet

Fosforvådområder

- Krav til arealeffektivitet og størrelse på vandløbsoplandet til projektområdet er fjernet

Projekter om restaurering af ådale

- 10 udvalgte vandområder med henblik på at bringe området i god økologisk tilstand

Ansøgningsrunder 2024 og 2025

Ansøgningsrunde i 2024 fra 20. juni til 3. september

Ansøgningspulje i 2024 på 270 mio. kr.

I 2025 åbner ordningen med tre ansøgningsrunder fordelt hen over året

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

Værditabsmodellen

Ved Jesper Blaabjerg

Èn samlet løsning

- Værditabsmodellen kan anvendes som supplement til éngangskompensation og køb/salg
- Lodsejer kompenseres for det faktiske værditab
- Sikrer likviditet til løsninger og genplacering
- Projektaftaler og overenskomster knyttes sammen i én aftale
- Både salg og erstatning (delsalg) håndteres som det det er – nemlig ejendomshandel
- Panthaverinddragelse
- Tinglysning af dyrkningsophør

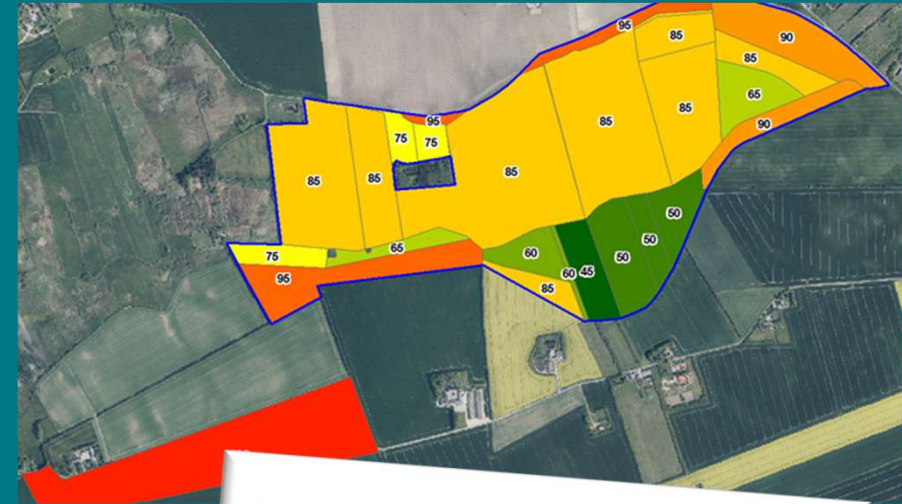
Opgørelse af værditab

– tabt markedsværdi

Førværdi: Vurderingsforretning

Efterværdi: Arealtype efter anlæg

- Er det realistisk at gennemføre en landbrugsaktivitet?
  - græsning eller slæt

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

Engangskompensation

til fastholdelse af arealer i vand- og klimaprojekter

Ved Thomas Tümmeler-Hellesen

Fakta om Engangskompensation

Tilskud til	Fastholde arealer i vand- og klimaprojekter, hvor anlægsarbejdet er afsluttet i 2023 eller senere - for lodsejere der har indgået projektaftale med projektejer mhp. at beholde arealet
Formål	Reducere kvælstofudvaskning og klimapåvirkning samt fremme biodiversitet
Tilskudssatser	82.500 kr/ha for omdriftsarealer 35.500 kr/ha for permanent græsarealer (inkl. § 3-arealer)
Referenceperiode	Arealanvendelsen i 2017-2021
Udbetaling	Søgt i år: forventeligt fra december 2024 (engangsubbetaling)
Kombineres med	Grundbetaling og Pleje af græs og natur (opfyldte støttebetingelser)

Betingelser bl.a.

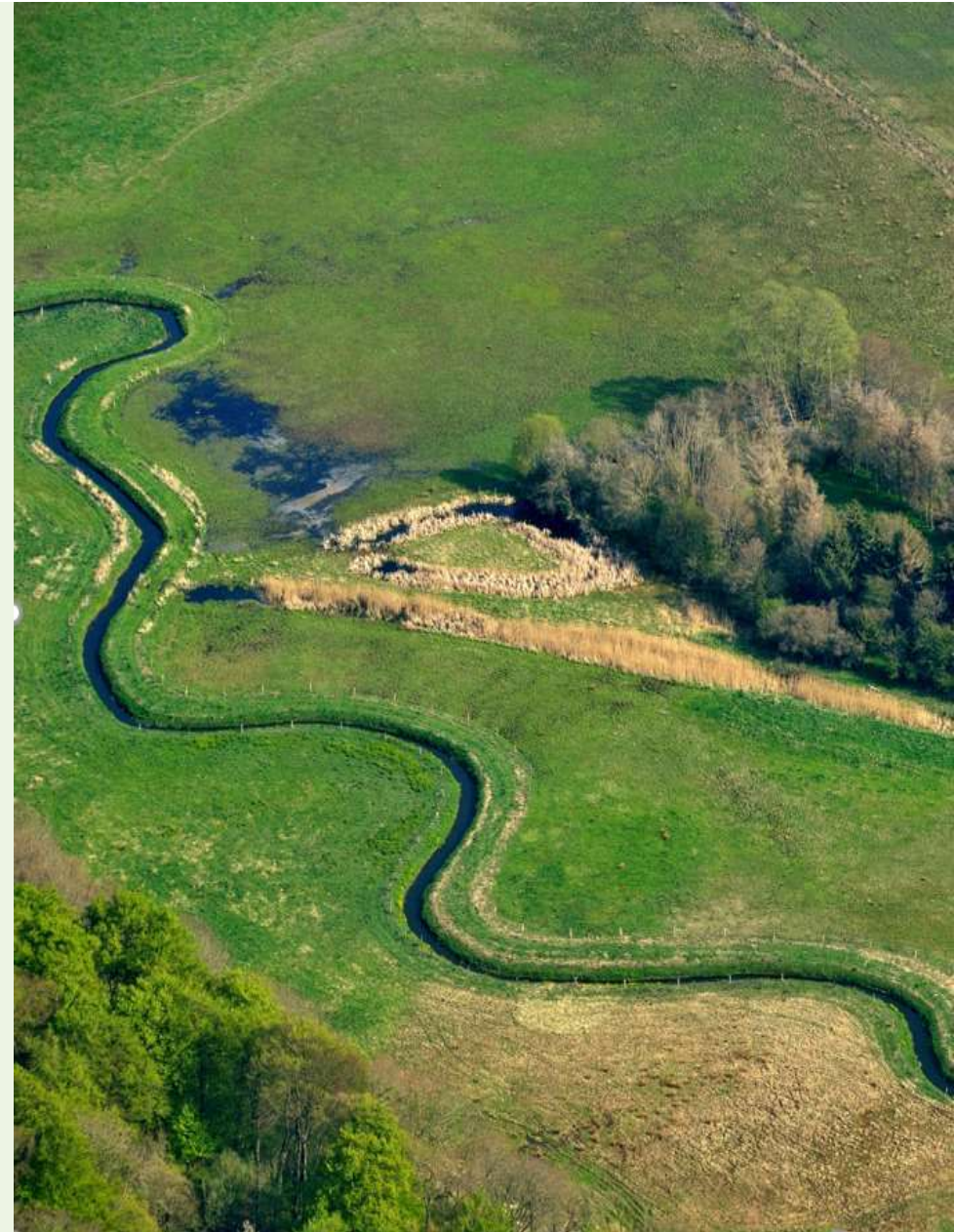
- Søge om tilskud: Ansøger skal eje arealet
(Forpagtere kan ikke søge)
- Tilsagnshaver skal indberette arealet årligt i et særligt skema (5 år)

Forpligtigelser der opfyldes, bl.a.:

- Arealerne skal henligge som græs- eller naturarealer
- Forbud mod gødskning, sprøjtning og omlægning (inkl. jordbehandling, såning, tilplantning). Tinglyses på arealet ifm. projektet.

Status efter første ansøgningsrunde

- 13 ansøgninger / knap 500 ha

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

Permanent ekstensivering

Ved Ivan Mandrup Kjær

Om Permanent ekstensivering

Tilskud til	At udtage landbrugsarealer
Formål	Reducere kvælstofudvaskning og klimapåvirkning og fremme biodiversitet
Ansøgning	3-årig tilsagn ansøges i efteråret 2024 i særligt skema
Udbetaling	2. halvår 2025
Tilskudssatser (engangsudbetaling)	82.500 kr. /ha for omdriftsareal 35.500 kr. /ha for permanent græsareal <i>(dog ikke til § 3-arealer)</i>
Kan kombineres med bl.a.	Grundbetaling og Pleje af græs og naturarealer

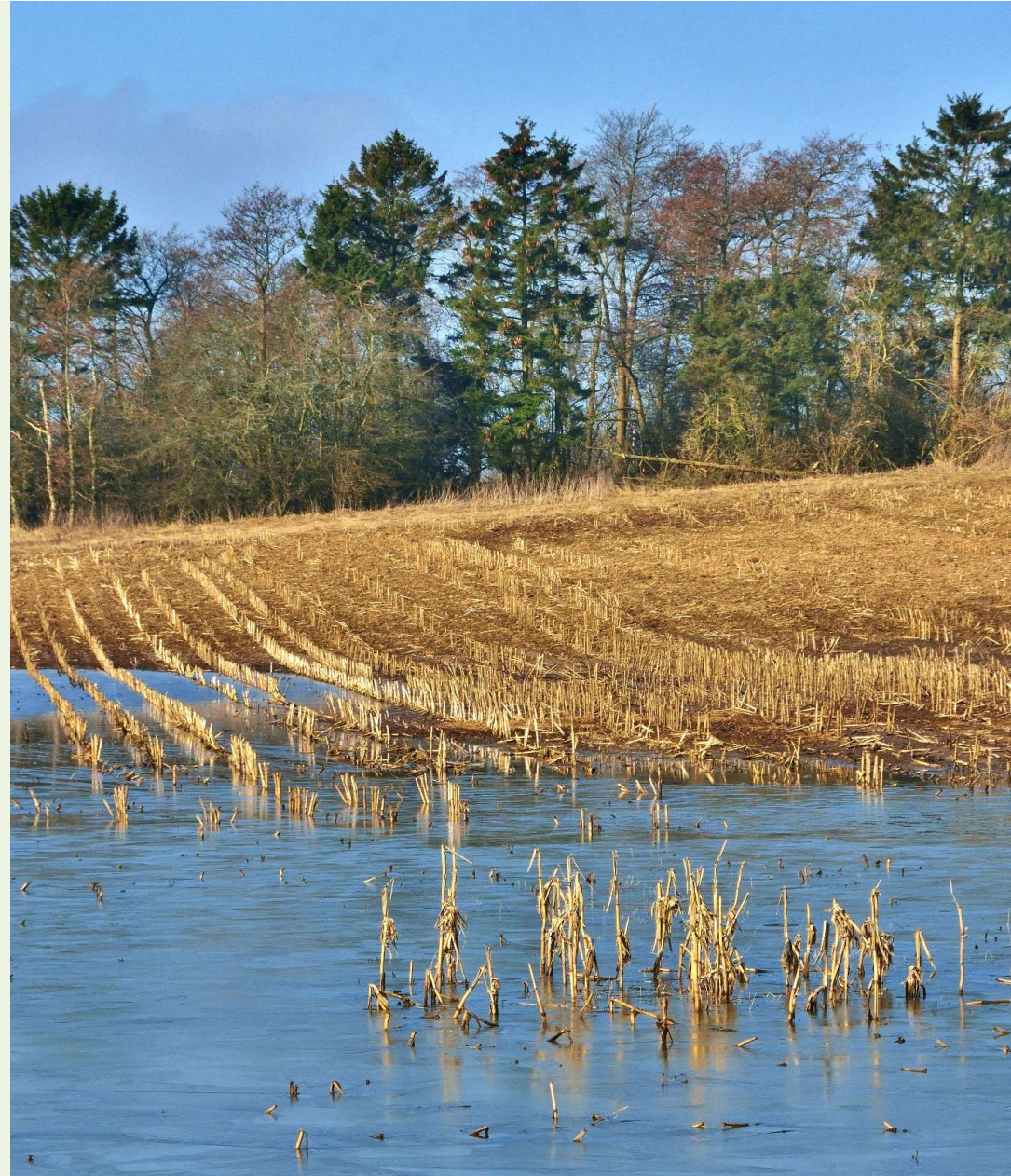

Foreløbige betingelser

- Landbrugsareal
  - kun ejer kan søge tilsagn
- Minimumsareal (forventet 0,3 ha)
- Tilsagnshaver skal indberette årligt i 3 år
- Tinglyses servitut på arealet - forbud mod:
  - Pesticider
  - Gødning
  - Omlægning (dvs. jordbehandling mv.)
- Arealet skal indgå i vand- eller klimaprojekt, hvis relevant

Bemærk:

Landbrugsstyrelsen tinglyser servitut

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Naturstyrelsens klima-lavbundsprojekter

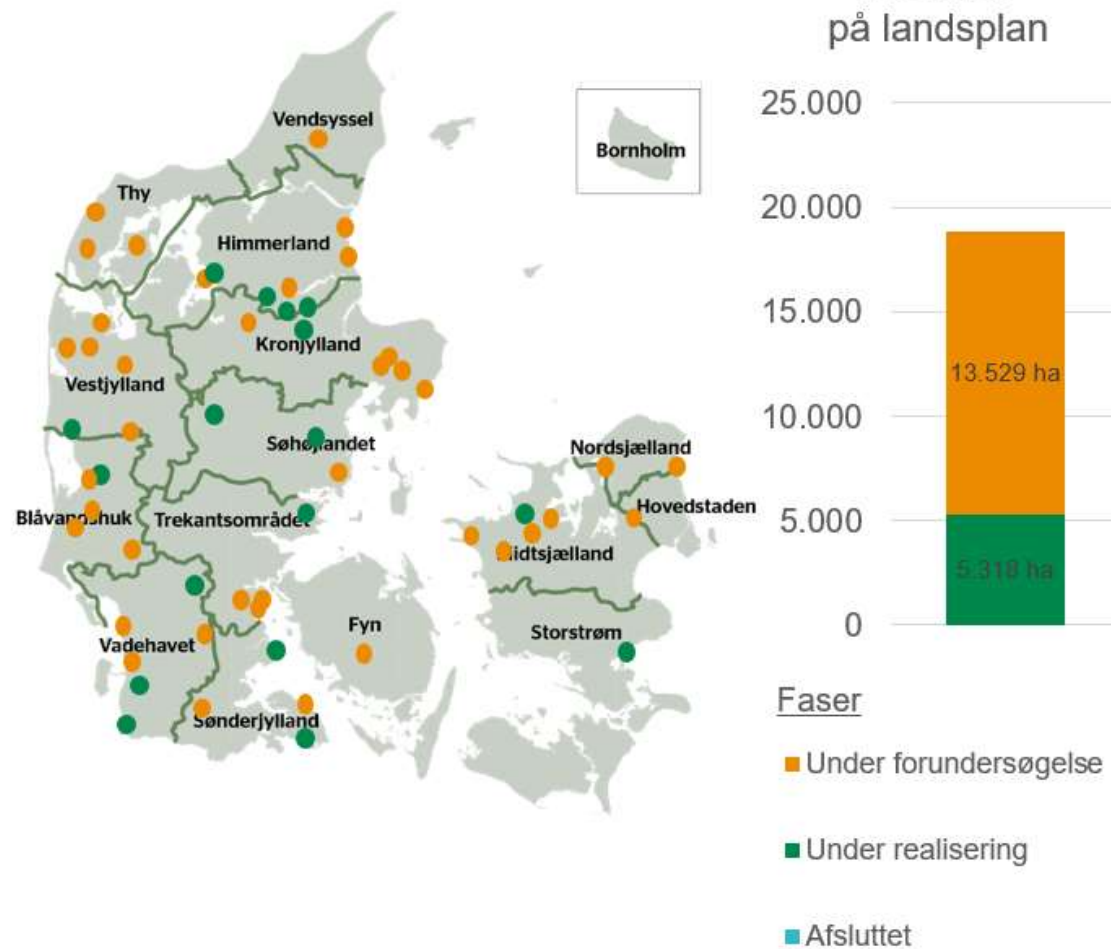
Udtagningsdagen
8. maj 2024
Inken Breum Larsen

Naturstyrelsens ordning for klima-lavbundsprojekter

- Bekendtgørelse nr. 1206 af 26/09/2023 – klima-lavbundsprojekter
- Anlægsbevilling (ikke en tilskudsordning)
- Lokal tilstedeværelse – 16 enheder – 40 projektledere
- Samarbejde - kommuner, landbrugsorganisationer, udtagningskonsulenter og Landbrugsstyrelsen
- Miljøstyrelsen er myndighed på VVM på statslige projekter
- Strategiske opkøb af ejendomme

Klima-lavbundsprojekter i Naturstyrelsen

1. kvartal 2024

Analyse af projekternes gennemførlighed:

86 % af projekterne og 96 % (arealvægtet) ser ud til at kunne gennemføres med ingen eller kun ganske få hindringer (grøn og grøn/gul).

14 % af projekterne og 4 % arealvægtet overvejes henlagt, hvor dialogen forventes opretholdt, men aktiviteterne sættes i bero til nye muligheder opstår.

KLP projekt	[ha]	Lodsejer-tilslutning	Erstatnings-jord	Tekniske anlæg	Natur	Konklusion
Havmølle Å	396	2	2	2	1	Til realisering
Korup Å	43	1	1	1	1	Til realisering
Lille Vildmose	694	1	1	1	2	Til realisering
Lovns	101	1	1	1	2	Er sat i realisering
Ryomgård	278	1	2	1	1	Til realisering
Sjørring Kær	75	1	1	1	1	Til realisering
Tjerrild Å	47	1	1	1	1	Til realisering
Øby	336	3	1	1	3	Til realisering
Tranemosen	197	2	1	2	1	Til realisering
Aggersvold	79	1	1	1	1	Er sat i realisering
Ellinge Enghave	51	3	1	1	1	Til realisering
Langstrup Mose	350	3	3	2	1	Droftelse af den ejendomsræssige forundersøgelse
Kongsmøde	34	1	1	1	1	Er sat i realisering
Mjang Dam	59	1	1	2	1	Til realisering
Ravsted	118	6	6	4	1	Overvejes henlagt midlertidigt
Smedager	250	1	1	3	1	Til realisering
Aarø	171	6	6	3	1	Overvejes henlagt midlertidigt. I realisering
Illerup Ådal	300	2	3	3	1	Er sat i realisering
Ørting-Ran. Mose	400	2	5	1	1	Dialog opretholdes
Ulkær Mose	745	2	1	2	1	Er sat i realisering
Floubæk	170	1	1	2	1	Er sat i realisering
Tim Å	100	3	1	2	1	Er sat i realisering
I alt	4.494					
Heraf til realisering	2.426					

Et blik fra praksis:

Aggersvoldprojektet med jordfordeling og lodsejerinddragelse

Søren Lousdal Borkmann, Landbrugsstyrelsen
Jan Søndergaard, Naturstyrelsen
Niels Lundstedt, Aggersvold gods

Odense den 8. maj 2024

Indhold:

- **Hvorfor et projekt i Aggersvold Enghave**
- **Rollefordeling mellem Natur- og Landbrugsstyrelsen**
- **Jordfordeling - En invitation til deltagelse**
- **De praktiske eksempler: hvorfor lykkes projektet?**

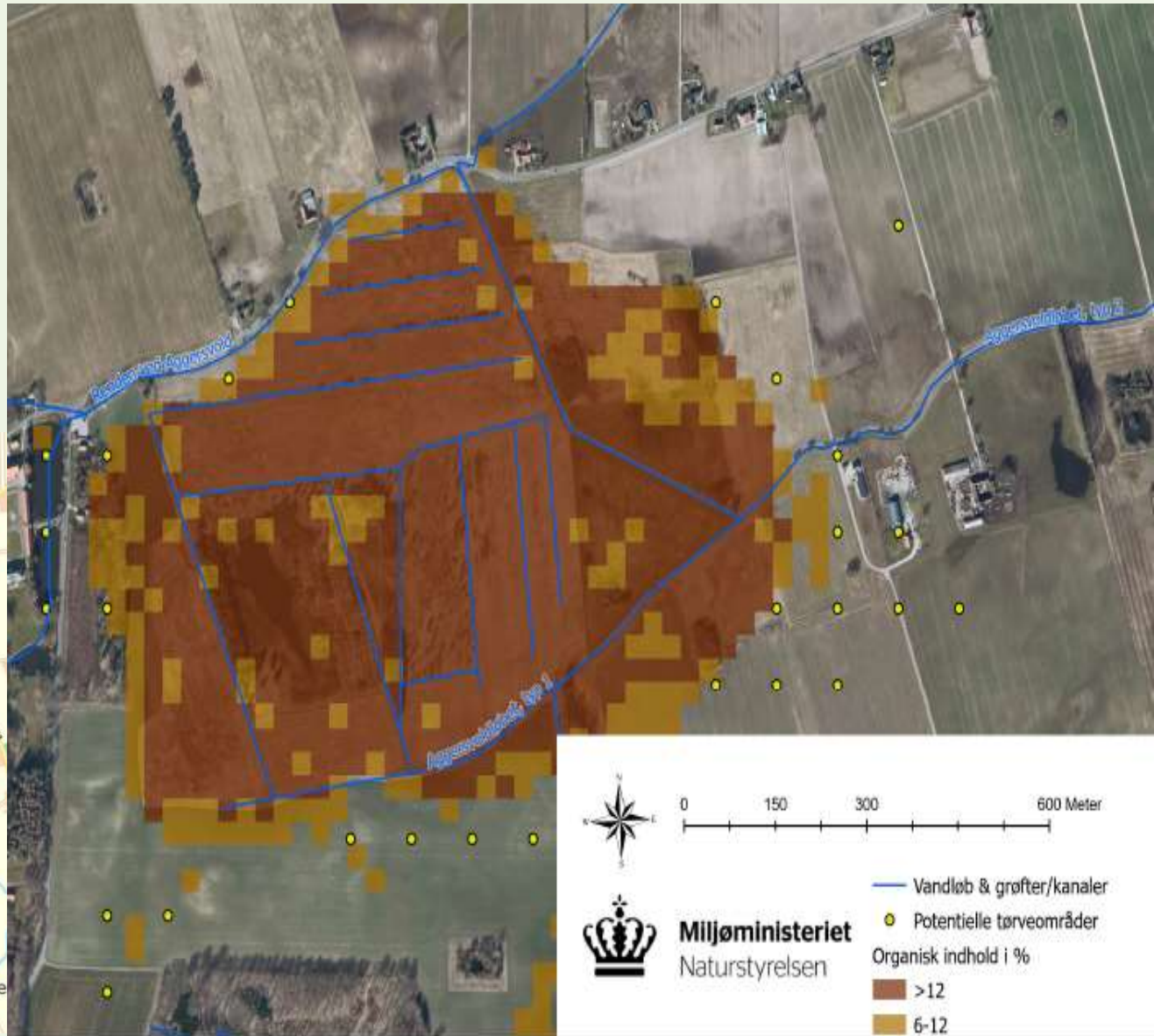
Aggersvold Enghave

Projektområdet er på ca. 80 ha.

Der er meget tørv

Det er teknisk enkelt (fravær af infrastruktur)

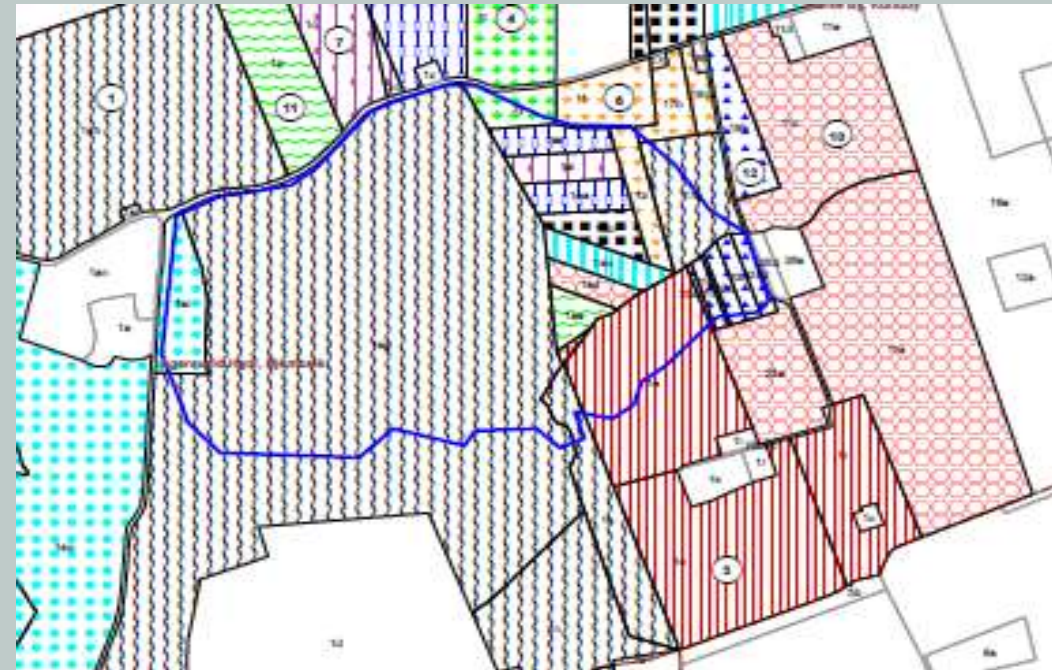
Området er tidligere forundersøgt for et kvælstofvådområde

Når screening er overstået kommer projektets aller vigtigste fase:
Involvering af lodsejerne

”Ejendomsræssig
forundersøgelse”

- **Åbne en dør**
- **Skabe tillid til arbejdet og den reelle indflydelse på projektet: Det er lodsejernes projekt**
- **Jordfordeleren tages ombord nu**

- **Besøg ude ved køkkenbordene**

Signaturforklaring

- Projektgrænse
- Matrikler
- Bygning

Nuværende forhold

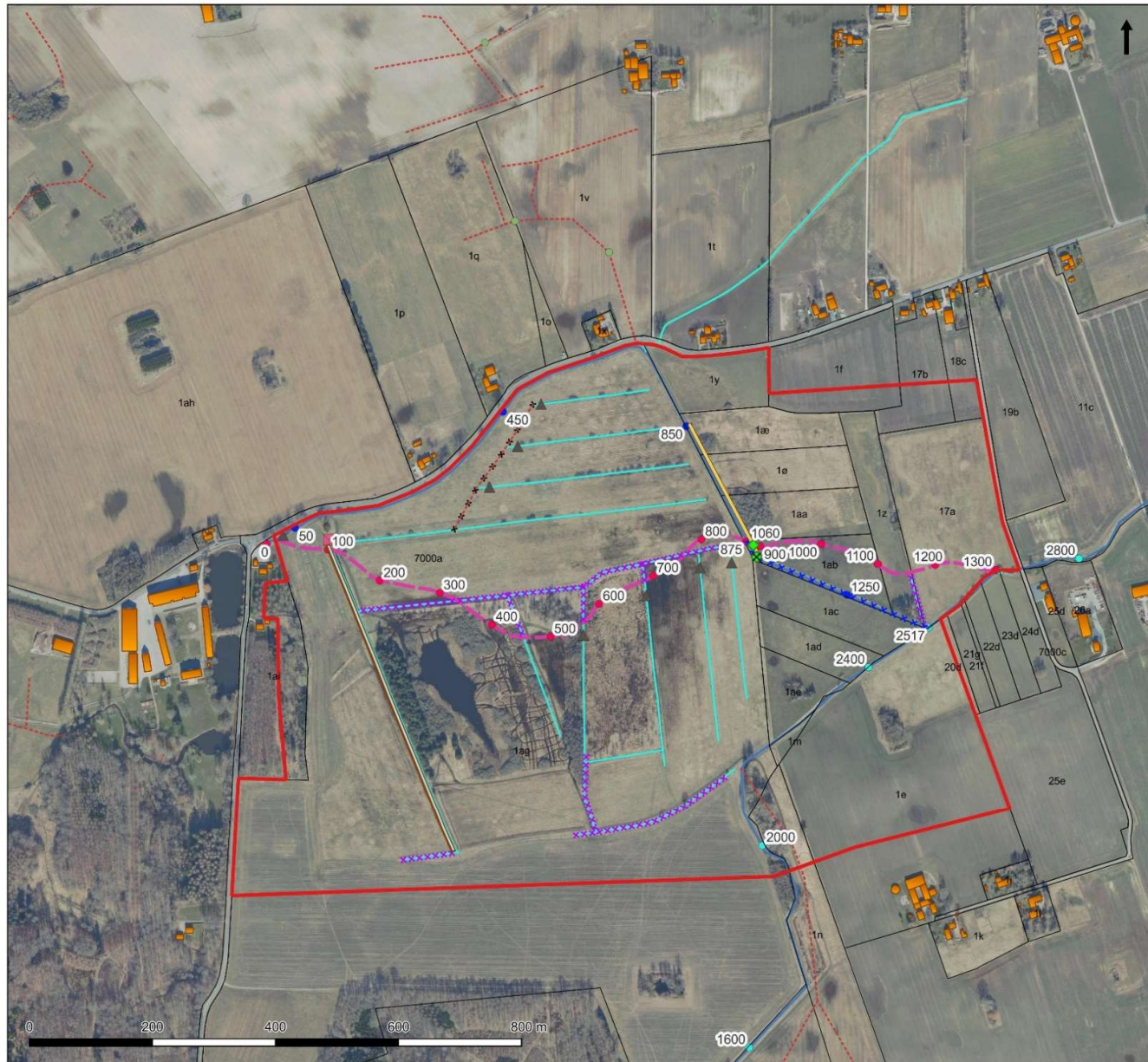
- Aggersvoldløbet stationering
- Aggersvoldløbet Nord stationering
- Dræn
- Drænbrønde
- Grøfter
- Vandløb

Projekteret forhold

- Hævning af vej
- Overkørsel
- Projekteret vandløb
- Projekteret forløb stationering
- Sløjfning af Aggersvoldløbet Nord (st. 1060-1400)
- Sløjfning af dræn
- Sløjfning af grøfter
- Sløjfning af nuværende overkørsel
- Sløjfning af pumpe
- Tærskel
- Udlægning af overskudsjord

Udarbejdet: ALAR
Kvalitetssikret: MDLA
Projektnr.: 22003295
Dato: 16-10-2023
Målforhold: 1:6000

Jordfordeling i praksis

- En invitation til deltagelse

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

Jordfordelingskontoret

Planlægning

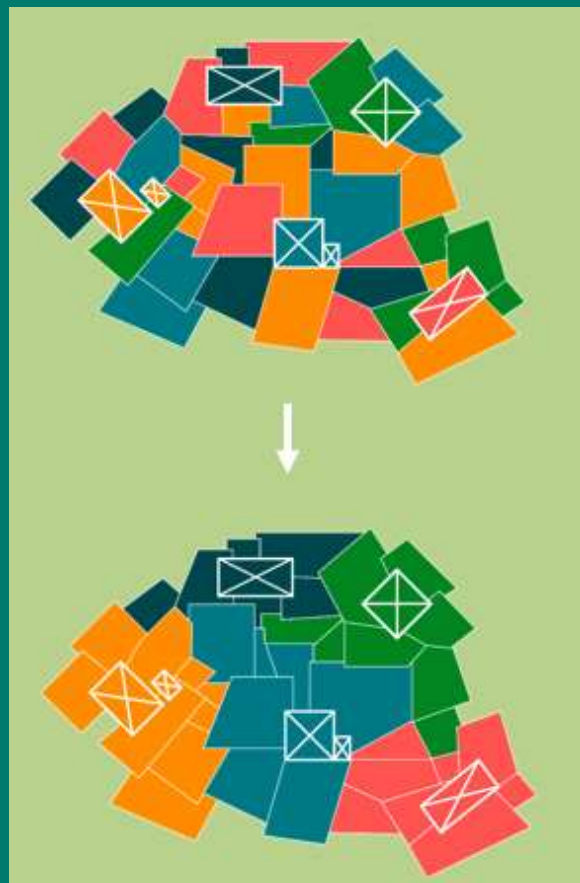

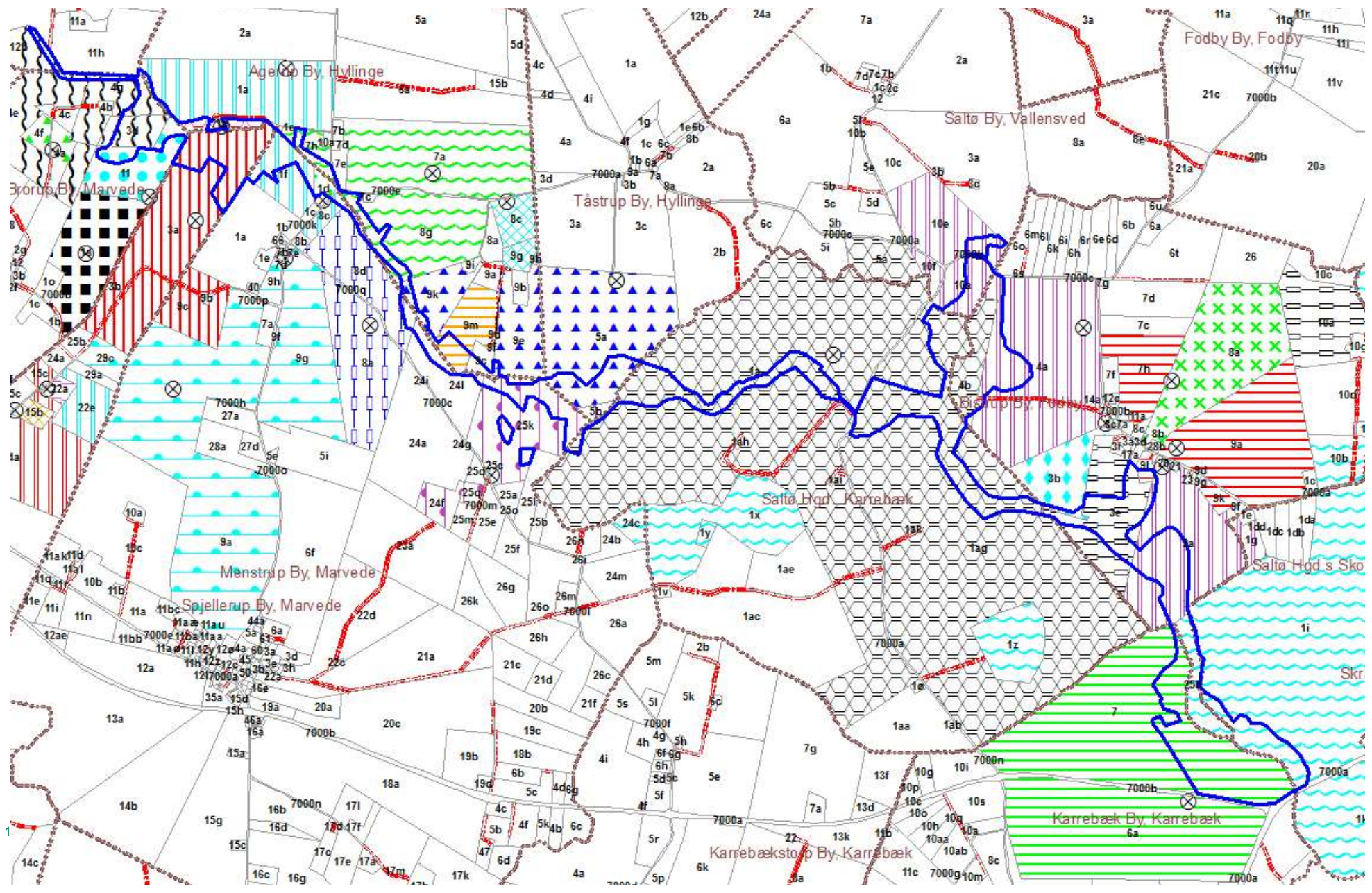
Sekretariat og berigtigelse

Jordfordeling til forskellige formål

- Arrondering
- Ved infrastrukturprojekter
- I kvælstof- og lavbundsprojekter
- Multifunktionel jordfordeling

Jordfordeling - hvad og hvordan?

Dine muligheder som lodsejer

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

Jordfordeling

Salg og/eller køb:

- **Af arealer inden for projektområdet**
- **Af erstatningsjord uden for projektområdet**

Opkøbte arealer sælges i offentligt udbud efter anlæg.

Engangs- eller værditabskompensation

Behold projektarealer:

- **Engangskompensation med faste takster - arealordning**
- **Værditab udbetales i forbindelse med jordfordelingskendelse**

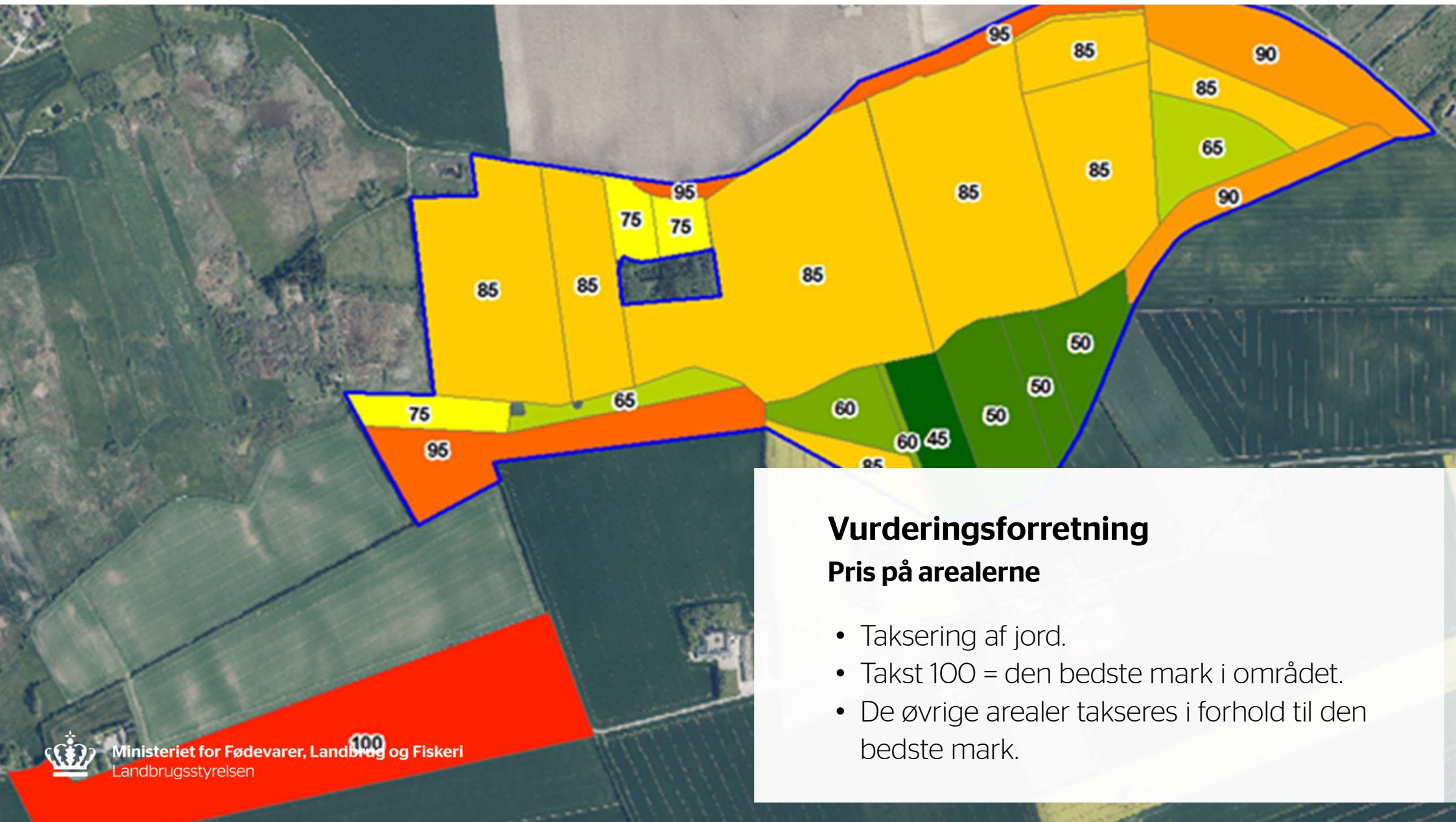
Vurderingsforretning

Pris på arealerne

Hvem vurderer?

- Lodsejerudvalg
- Lokal planteavlskonsulent
- Vurderingssagkyndig fra Landbrugsstyrelsen

Vurderingsforretning

Pris på arealerne

- Taksering af jord.
- Takst 100 = den bedste mark i området.
- De øvrige arealer takseres i forhold til den bedste mark.

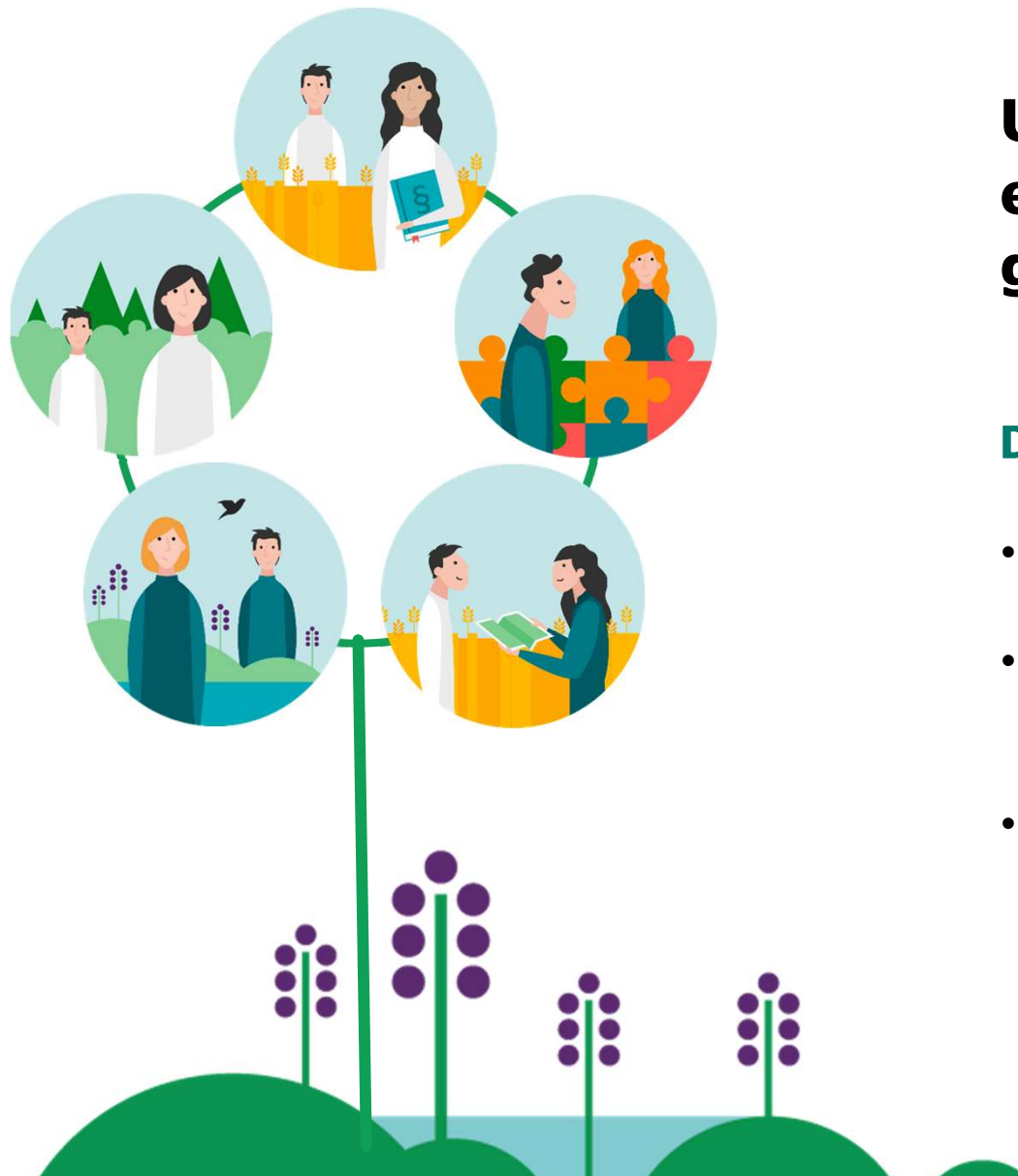
Jordfordelingens DNA

- Dialog
- Tillid
- Vilje og evne til at finde løsninger

Individuelle situationer

Udtagning af lavbundsjord og etablering af vådområder gennem frivillige aftaler

De grundlæggende forudsætninger:

- Lodsejer er indbudt deltager – ikke ansøger.
- Konstruktiv dialog og tillid mellem lodsejer, projektejer og jordfordelingsplanlægger.
- Fælles afdækning af løsningsmuligheder.

De praktiske eksempler: hvorfor lykkes projektet?

- **Fordi den enkelte lodsejer ender med at kunne se sig selv i projektet**

Tid til samtaler med lodsejere, hvor mange aspekter kan afdækkes

Tillid til at jordfordeler/projektleder søger at finde løsninger. Og at man kan fortælle om sine planer uden at det bliver bragt videre til myndigheder eller naboer

Fleksibilitet i ordningen. Der skal kunne tilbydes løsninger fra hjælp til myndighedsansøgninger, svar på komplicerede landbugsstøtteregler til en unavngiven føler til om nabo kunne overveje at sælge et stykke tillægsjord

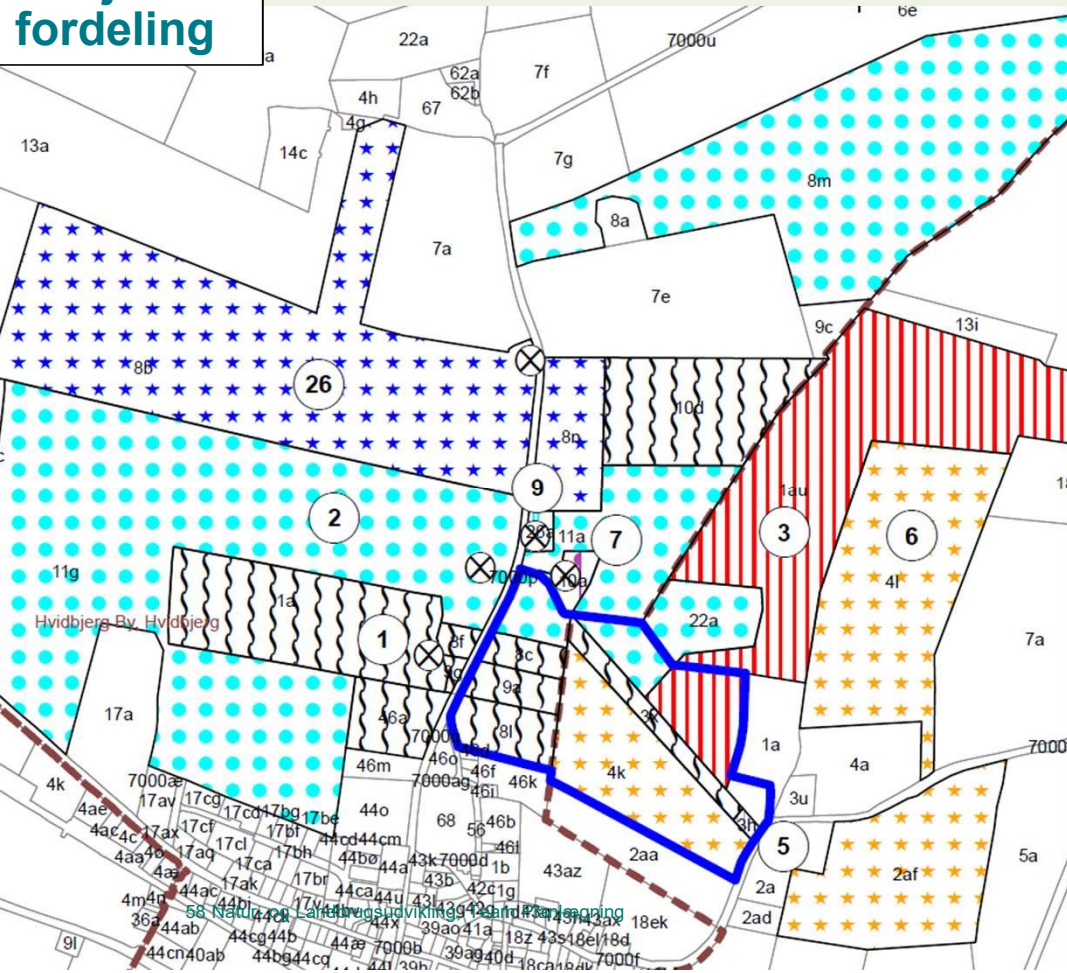
Tilgængelighed til planlægger og projektleder både på telefon, på mail og for fysiske møder på tidspunkter, som passer lodsejer

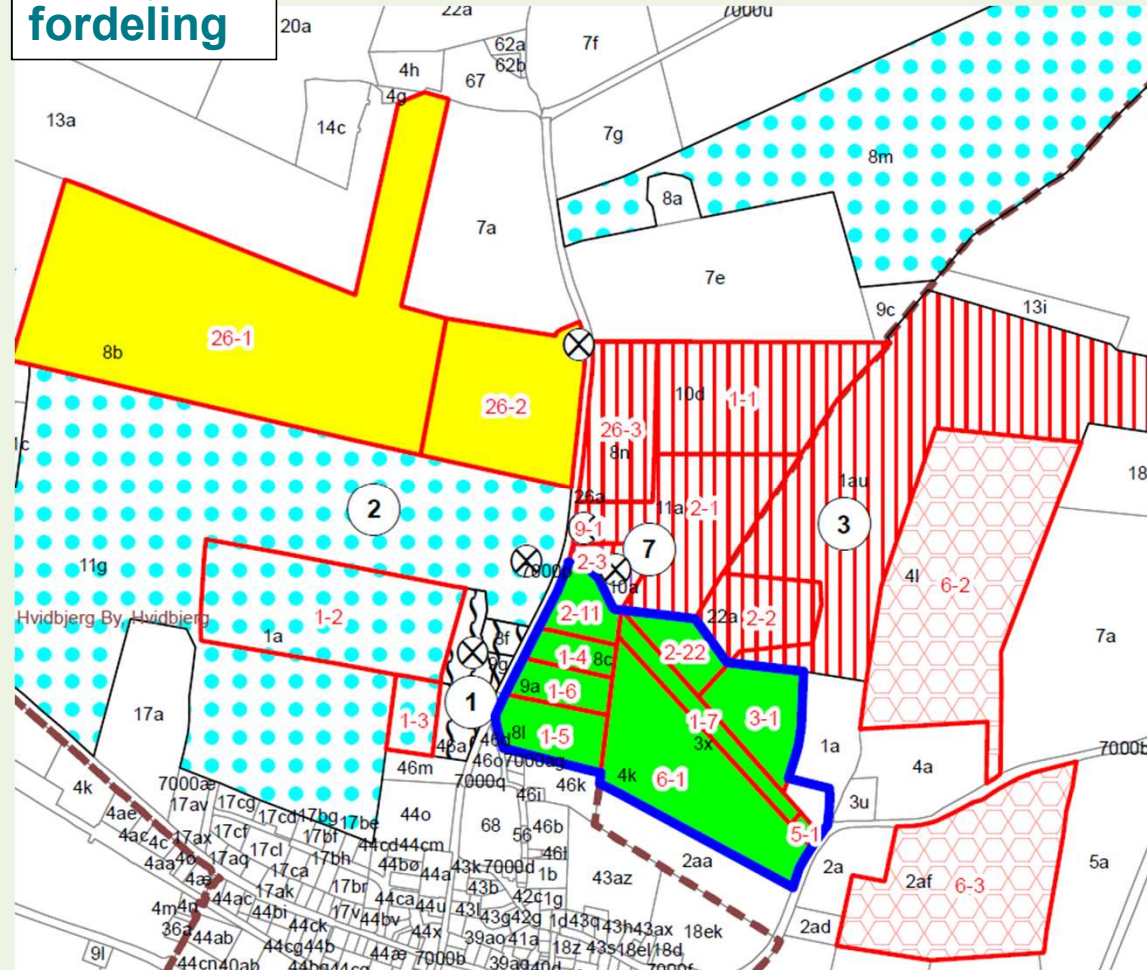
EKSEMPEL – Garanti for salg + ”oprydning”

— Projektområde

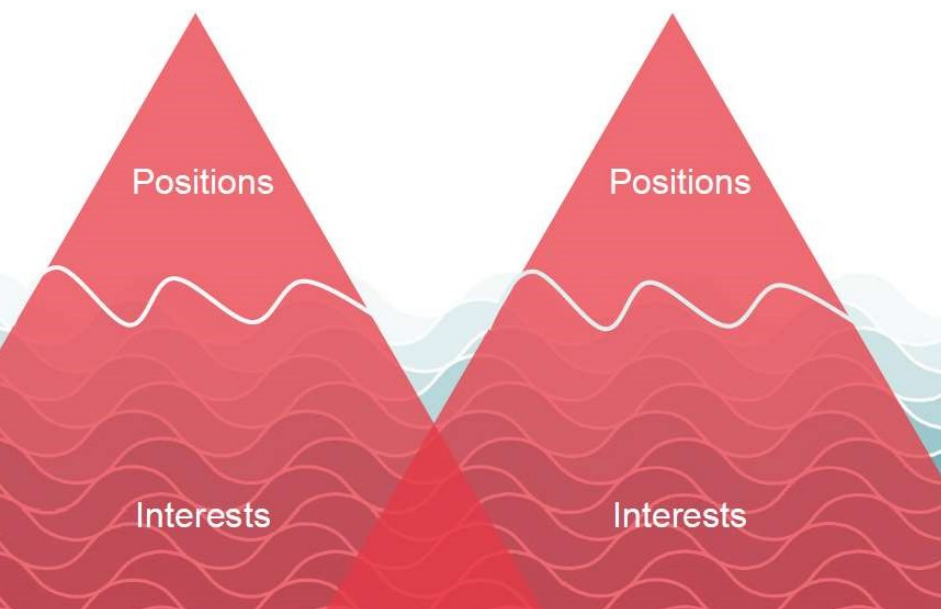
Før jordfordeling

Efter jordfordeling

Hvorfor lykkes projektet?

Relationen er vigtigere end teknikken

Hvad er vi fælles om?

Gøre kagen større

59 Natur- og Landbrugsudvikling

Jordfordelingens DNA

5 Essences of connective negotiation

1. Focus on interests, not positions

2. Create value (enlarge the pie)

3. Know your BATNA (Best Alternative to a Negotiated Agreement)

4. Work on sustainable relationships, building trust

5. Joint fact finding

Hvordan kan projektet skabe værdi for lodsejeren?

Det finder man ud af ved at sidde og drikke kaffe sammen ved køkkenbordet

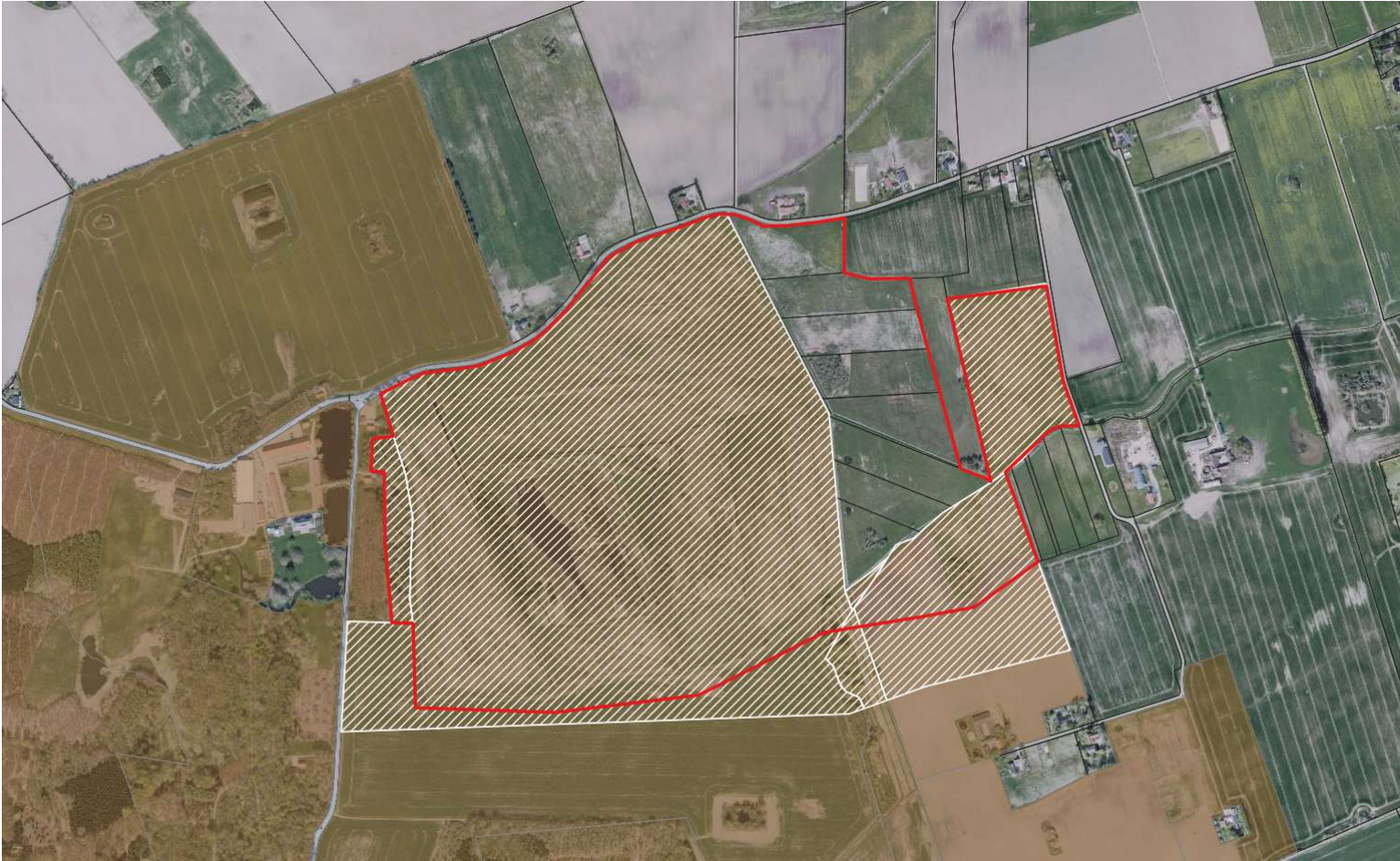
Lodsejer A: Mælkeproducent

Lodsejer B: Naturinteresse... men ny mulighed for...?

Lodsejer C: Aggersvold Gods...

**Tak for
opmærksomheden**

Et blik fra praksis:

Opstart – udpegning af områder og lodsejerinddragelse

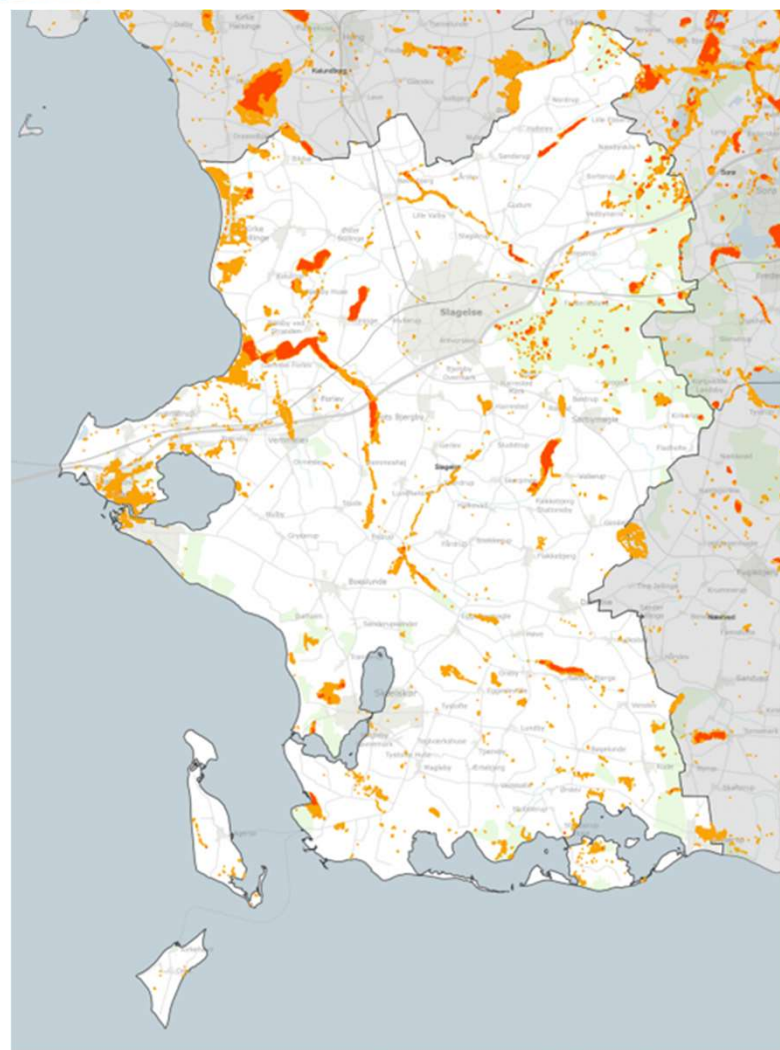

Slagelse Kommune har i overensstemmelse med de nationale klimamål en ambition om at reducere CO2 udledningen med 70% inden 2030

Klimaplan - vejen mod klimaneutralitet

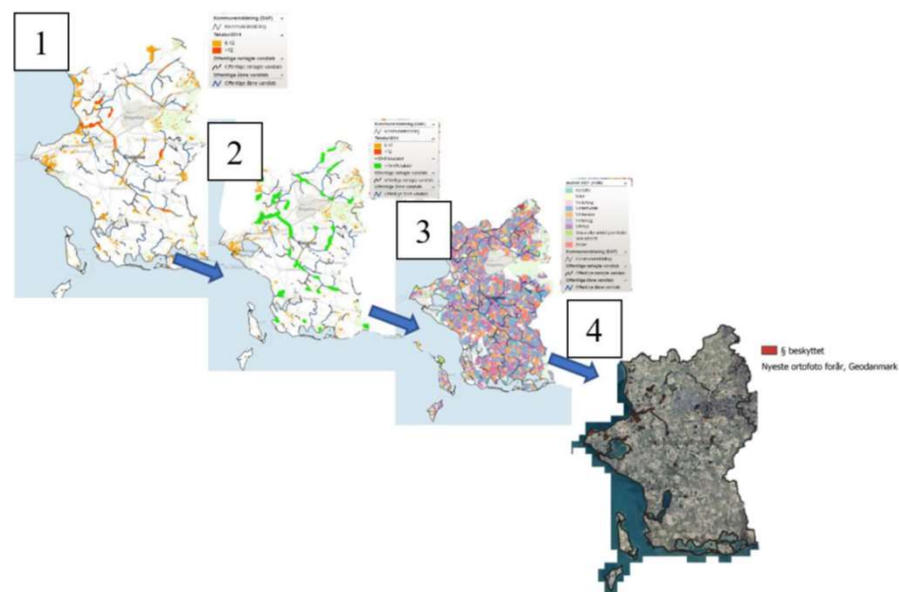

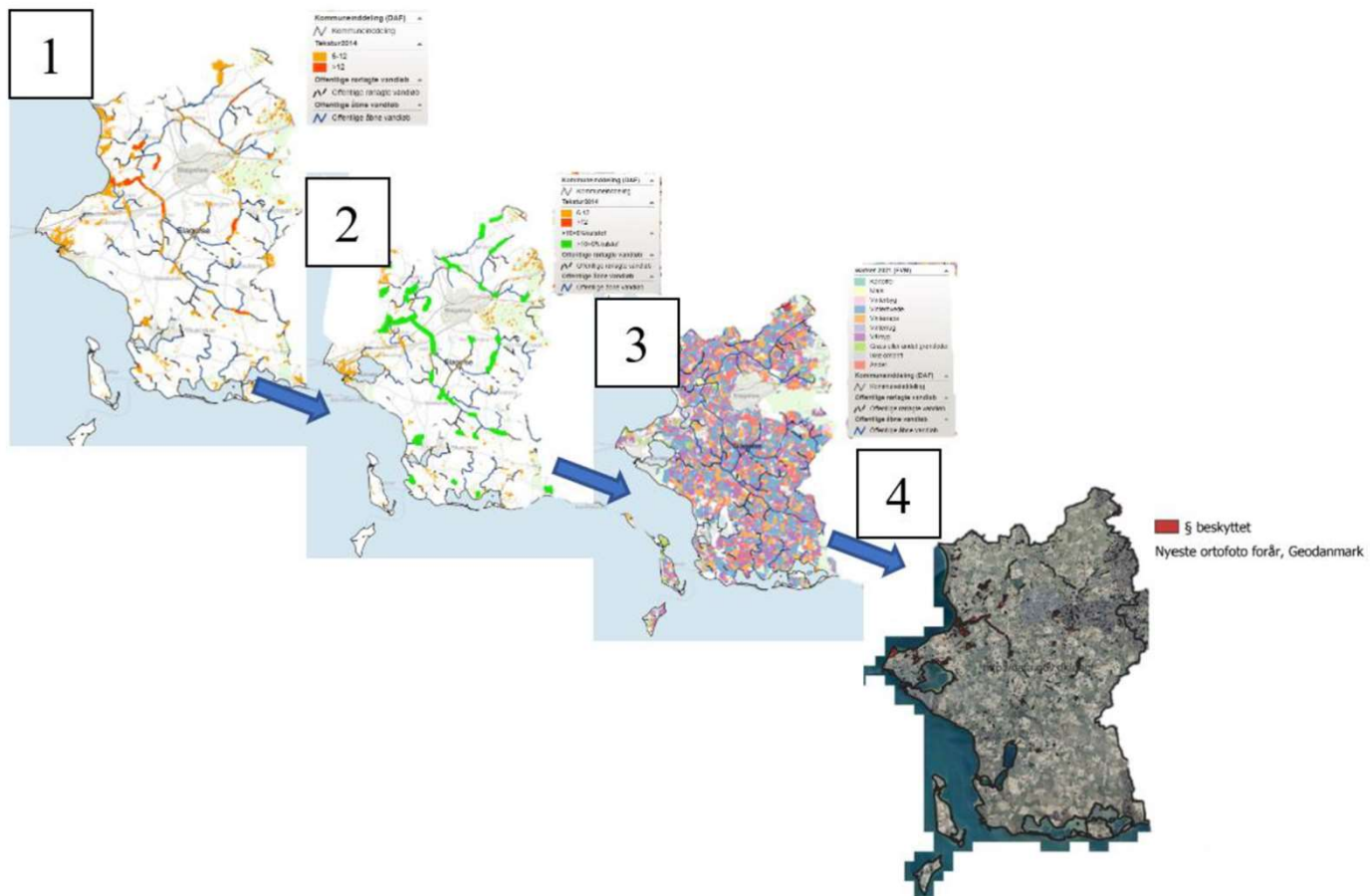
- 700 hektar kulstofrige jorde i Slagelse Kommune
- Målet er at få taget 180 hektar ud af drift inden 2023

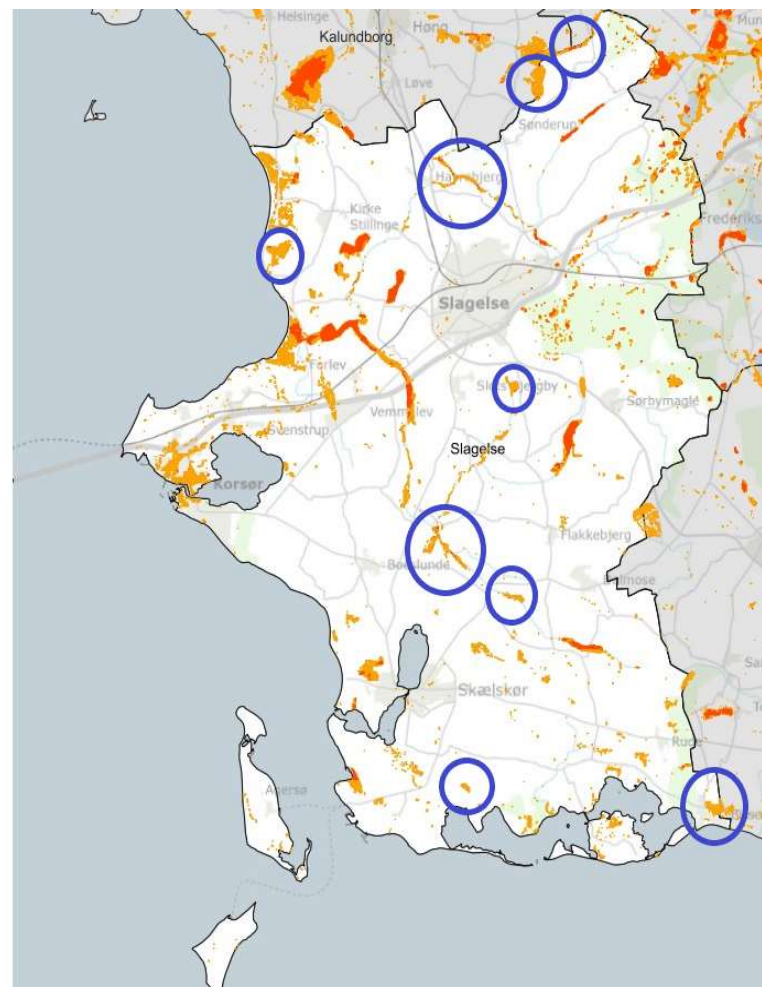
Landskabsanalyse

- Tekstur 2014 kort der angiver mulige områder i forhold til kulstof.
- Arealer på over 10 hektar med et kulstofniveau over 6 % på mindst 60% af arealet.
- Mindst 60 % omdriftsarealer
- Ingen § 3 beskyttelse
- Manuel screening for mindre end 5 lodsejere

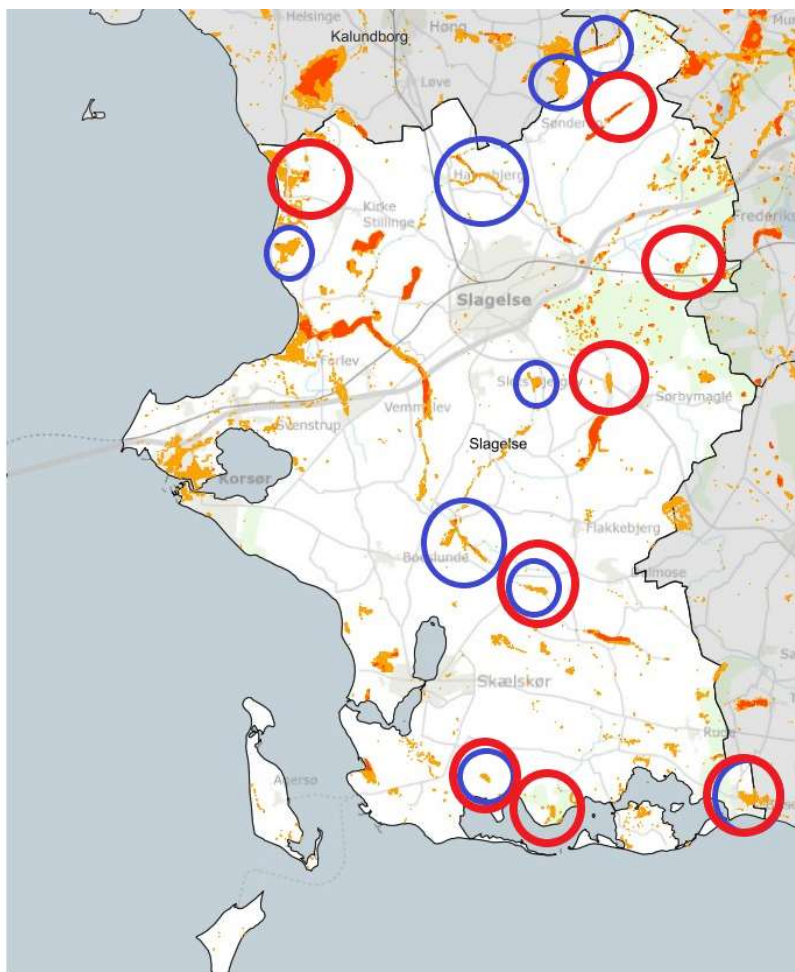

Resultat af landskabsanalyse

De valgte projektområder

Lodsejermøde med udtagningskonsulent

- Møder i lokalområdet

Opstart af forundersøgelser

- Tilsagn til forundersøgelse af 8 projekter
- Fortsat lodsejerdialog
- Møder i de konkrete projektområder
- Fokus på at skabe værdi for lodsejer

Hvordan kan vi sammen fremme udtagningsindsatsen?

